

Rapport audit concept

School-Ondersteuningsprofiel IVO

Naam onderwijsvoorziening: **Basisschool De Wichelroede te Udenhout**
Bestuur: **Stichting Tangent**

Datum bezoek: 3 november 2015
In opdracht van: Plein013

Rapporteur: Ina Latuputty
Sardes, Utrecht
December 2015

Inleiding

Uw school¹ biedt onderwijsondersteuning aan leerlingen die speciale onderwijsbehoeften hebben. Wanneer uw school tegen haar grenzen aanloopt, is er de mogelijkheid om de leerling en zijn of haar ouders² te verwijzen naar een andere school, bijvoorbeeld een school voor speciaal (basis)onderwijs.

Scholen verschillen in de onderwijsondersteuning die zij (kunnen) bieden. Uit verwijsgedrag van scholen bijvoorbeeld blijkt dit heel duidelijk: een leerling waarbij de ene school tegen de grenzen van haar onderwijsondersteuning aanloopt, kan op een andere school zonder al te veel inspanning passend onderwijs krijgen. Soms is de reden makkelijk aanwijsbaar: een school in een gebouw met veel trappen en weinig ruimte is niet zomaar passend voor een leerling in een rolstoel. Maar meestal is het lastiger om aan te geven wanneer een leerling niet, en wanneer wel, op de school terecht kan.

Zowel voor de school zelf, als voor ouders en voor de bovenschoolse organisatie die het bovenschoolse netwerk van ondersteuningsvoorzieningen inricht (schoolbestuur, samenwerkingsverband po Plein013, regionaal netwerk Passend Onderwijs), is het van belang te weten waar de school staat voor wat betreft de onderwijsondersteuning en wat de mogelijkheden zijn om de onderwijsondersteuning te versterken en eventueel uit te breiden.

Uw school maakt onderdeel uit van samenwerkingsverband Plein013. Van alle scholen van dit samenwerkingsverband is in najaar 2013 het ondersteuningsprofiel in kaart gebracht. We brengen de profielen nu, in 2015, opnieuw in kaart, op een vergelijkbare manier als in 2013. De inhoud van de rapportage is iets uitgebreid, en wat anders geordend dan de rapportage in 2013. Wij hopen hiermee de informatie nog beter leesbaar aan te bieden, zonder de vergelijkbaarheid met 2013 te verliezen.

Om het schoolprofiel in kaart te brengen verzamelden wij informatie op vijf domeinen:

1. de *diversiteit* van de leerlingenpopulatie van de school
2. de *ruimte voor verschillen* tussen leerlingen, die de manier van onderwijs geven op de school biedt
3. de beschikbaarheid van *extra voorzieningen* bij de school op de volgende vijf 'velden':
  - a. extra handen / omvang van de klassen
  - b. speciale onderwijsmaterialen
  - c. mogelijkheden van de ruimtelijke omgeving
  - d. expertise (teamexpertise en individuele expertise van leerkrachten/medewerkers)
  - e. samenwerking met (zorg)instanties buiten het onderwijs
4. de *borging* van de extra ondersteuning voor leerlingen in de organisatie van het onderwijs
5. de intensiteit en omvang van de *samenwerking* met anderen binnen het samenwerkingsverband Plein013, en in het bredere onderwijsveld

In termen van vraag en aanbod zou het eerste domein, de leerlingenpopulatie, gekarakteriseerd kunnen worden als de vraag. Aan die vraag komt de school tegemoet met haar aanbod, gekarakteriseerd op de domeinen 2 t/m 5.

Binnen het aanbod van de school heeft het tweede domein een andere status dan de domeinen 3, 4 en 5. De ruimte die de manier van onderwijsgeven biedt voor de verschillende onderwijsbehoeften (domein 2) vormt de basis van de mogelijkheden die de school kan bieden. Bijvoorbeeld inzet van extra voorzieningen (domein 3) heeft minder zin wanneer de school in haar manier van lesgeven heel beperkt om kan gaan met verschillen. Omdat het tweede domein een belangrijk aspect van het profiel is nemen we een korte toelichting op (zie kader).

---

¹ Waar in dit rapport korthedshalve staat 'school', wordt steeds bedoeld 'school of arrangement', waarbij een arrangement kan zijn een s(b)o, een talentklas of een andere vorm van door het swv georganiseerde ondersteuning.

² Waar in dit rapport korthedshalve staat 'ouders' wordt steeds bedoeld 'ouders of verzorgers'.

Toelichting op de ruimte voor verschillen in de manier van onderwijs bieden

De ruimte die onderwijs biedt aan verschillen tussen leerlingen wordt in belangrijke mate bepaald door het onderwijsconcept van de school. Meer specifiek: door de mate waarin de lesstof dan wel de individuele onderwijsbehoefte van de leerling uitgangspunt van het lesprogramma is. Dit kan worden gezien als een dimensie die loopt van methode-gestuurd naar leerling-gestuurd.

Aan het ene uiterste van die dimensie staan de scholen die bijna de volledige lestijd de methode als leidraad hanteren. Leerlingen die onvoldoende uit de weg kunnen met de standaardmethode krijgen herhalingsstof, extra instructie of verdiepingsstof – zoals die binnen de methode is gegeven. Het gemiddelde niveau en tempo van de standaardmethode is maatgevend. Scholen die dit concept welbewust hanteren zijn vaak van opvatting dat 'een leerling bij de groep houden' betekent dat de leerkracht zijn of haar uiterste best doet om de zwakkere leerling voor wat betreft zijn of haar prestaties zoveel mogelijk bij de gemiddelde groep aan te laten haken.

Het andere uiteinde van de dimensie wordt bezet door scholen die hun onderwijsconcept afstemmen op de leerlingen die op dat moment de klas vormen. De start ligt bij de individuele onderwijsbehoeften van leerlingen met hun individuele ontwikkelings- en leerlijnen. Het overzicht van die lijnen in de groep geeft mogelijkheid tot het bundelen van de leerlijnen waar deze (bijna) samenvallen. De instructieplanning wordt afgestemd op deze gebundelde leerlijnen. De werkvormen in de groep zijn vaak heterogeen, waardoor 'een leerling bij de groep houden' hier een gelijke betekenis heeft voor elke leerling. Bij een dergelijk concept worden veelal ook standaardmethoden en methodegebonden toetsen gebruikt, maar dan als middel zonder dat zij direct het didactisch en pedagogisch handelen sturen.

Alle scholen hebben te maken met verschillen tussen kinderen. Relevant voor Passend Onderwijs zijn verschillen tussen leerlingen op het gebied van:

- leercompetenties
- leerstijlen
- gedragscompetenties
- gedragsstijlen
- culturele achtergronden
- gezinsachtergronden

Van een extra vergroting van de range van onderwijsbehoeften in een klas is sprake bij combinatieklassen.

Leerkrachten op scholen die vooral methode-gestuurd werken, rekken naarmate er meer verschillende kinderen in hun klas zitten, de mogelijkheden van hun onderwijsaanbod steeds verder op.

Manieren om binnen het methode-gestuurde concept onderwijs te bieden aan leerlingen met verschillende onderwijsbehoeften zijn o.a.:

- het groeperen van handelingsplannen;
- het werken in niveaugroepen;
- zelfstandig werken;
- vergroting van de expertise van de leerkracht;
- incidentele toepassing van vormen van leren in heterogene groepen;
- de keuze van methodes die heel veel ruimte bieden voor gedifferentieerd werken.

Omdat het uitgangspunt van de les bepaald is door de centrale aanpak van de methode, betekent elke nieuwe onderwijsbehoefte een extra aanpassing bij die aanpak. Wanneer veel aanpassingen nodig zijn, beleeft de leerkracht dit vaak als een stapeling van taken, en daarmee als een toenemende belasting. Soms uit zich dit door de behoefte van de leerkracht aan steeds meer orde en rust in de klas, om de controle te kunnen houden over alle verschillende activiteiten die gelijktijdig plaatsvinden. Met het toenemen van de organisatorische belasting van de leerkracht, blijft er minder tijd en energie over voor het ter plekke inspelen op specifieke behoeften van leerlingen op het moment dat die zich aandienen.

Het methode-gestuurde onderwijsconcept is begrensd in haar capaciteit om kinderen met andere onderwijsbehoeften op te nemen.

De informatie voor dit school-ondersteuningsprofiel is verzameld door middel van

- een beperkt documentatie-onderzoek (organisatie en kengetallen school)
- een interview met sleutelfiguren uit de school (minimaal de directeur, een intern begeleider, een leerkracht en een ouder) - aanwezig waren: Annelieke van Geffen (directeur), Martine Caspers (IB-er), Beatrijs Werkhoven (IB-er), Noortje Kuipers (leerkracht groep 6/7), Lili Wentholt (consulent), Henriëtte Vermeulen (ouder) en Patricia van Oirschot (ouder).
- observaties bij enkele lessen: schrijfles bij groep 6, taalles bij groep 6 en een les natuur bij groep 6/7.
- een teamgesprek - aanwezig waren: een representatief deel van het team van De Wichelroede.

Het interview en de observaties richtten zich vooral op *de stand van zaken*, op hoe in de praktijk van nu de lessen gegeven worden en wat de mogelijkheden zijn voor leerlingen die een ongewone ondersteuningsbehoefte hebben.

Het teamgesprek is gevoerd aan de hand van een aantal stellingen en uitspraken. De focus van het gesprek ligt bij de *opvattingen en ambities* van de gespreksdeelnemers als het gaat om het bieden van onderwijs aan leerlingen met een verschillende onderwijsbehoefte.

Het beeld van de stand van zaken (interview en observaties) en de opvattingen en ambities (teamgesprek) vullen elkaar aan.

De profielsamenvatting die hierna volgt geeft een overzicht over alle opbrengsten, samengevat door de rapporteur in een weging ten opzichte van andere scholen van dezelfde schoolsoort. Waar mogelijk is de vergelijking gemaakt met het gemiddelde van de Nederlandse scholen zoals die uit statistisch overzicht en onderzoek bekend is. In aanvulling daarop profileren wij de school op basis van onze ervaring met audits op honderden scholen. Vanuit het streven om de betrouwbaarheid van de profilering zo hoog mogelijk te stellen, is de profilering bovendien getoetst aan onderling afstemming tussen de auditoren die de scholen van Plein013 bezochten.

Na de profielsamenvatting staat in de bijlage: *opbrengsten interview* de belangrijkste informatie zoals die is aangereikt door de geïnterviewden, aangevuld met informatie uit het dataformulier.

Beide onderdelen, de *profielsamenvatting* en de *opbrengsten interview*, volgen de indeling in de vijf domeinen, zodat u de informatie eenvoudig aan elkaar kunt koppelen.

Wij wijzen er op dat de informatieverzameling veelzijdig en uitgebreid is geweest, maar niet alle informatie van alle leerkrachten betrof en bovendien beperkt is door het karakter van een momentopname.

Korte impressie van de school

Basisschool De Wichelroede is een dorpsschool gevestigd in het noorden van Udenhout. De Wichelroede is een school van de Stichting Tangent die 16 basisscholen en 3 peuterspeelzalen in Tilburg, Berkel-Enschot, Udenhout, Goirle en Gilze-Rijen bestuurt. De leerlingen zijn afkomstig uit de omliggende wijk. Op de teldatum 1 oktober 2015 zijn er 294 leerlingen die zijn verdeeld over 12 groepen. Er zijn vijf combinatiegroepen, waarvan drie 1/2, een 6/7 en een 7/8 combinatiegroep. De groepen 1, 2 en 4 (onderbouw), zijn gesitueerd op de locatie aan de Goudsbloemlaan 66 en de overige groepen aan de Van Heeswijkstraat 1b. Het gebouw op laatstgenoemde locatie is ongeveer 110 jaar oud. In de loop van de tijd heeft het een renovatie ondergaan en het is tevens uitgebreid met enkele lokalen/ruimten. Er is een leesgalerij in een deel van de gang waar foto's hangen van schrijvers die de school hebben bezocht. Leerlingen werken in het leerlandschap, het druzieklokaal (hier wordt een combinatie van muziek en dramalessen gegeven), in de technieklokalen, op de toneelzolder, in de volière en de schooltuin. Het plein van de bovenbouw is met hulp van de leerlingen tot stand gekomen. Opvallend zijn de verkeersborden die aan de muren hangen.

De Wichelroede werkt met een continuooster. Het schoolteam heeft in het schooljaar 2012-2013 zelf en in samenwerking met een grote groep vrijwilligers de tussenschoolse opvang georganiseerd voor alle leerlingen, waardoor een nieuw rooster in werking trad. Er is een voor- en naschoolse opvang geregeld door de zelfstandige organisatie Humanitas genaamd 'Hocus Pocus' die in de school een eigen ruimte hebben.

De school hanteert het leerstofjaarklassensysteem. In de klassikale lessen worden methoden gebruikt die de basis vormen van het onderwijs. Kenmerkend voor de school is de aanpak vanuit de Meervoudige Intelligentie (MI) van de Amerikaanse psycholoog Howard Gardner. Volgens hem betekent intelligentie de bekwaamheid om te leren en problemen op te lossen. Elk kind is uniek. Er zijn grote verschillen tussen leerlingen en elk kind leert op zijn eigen manier. Volgens de theorie van MI gaat het er niet om 'hoe intelligent je bent, maar hoe ben je intelligent'. Er zijn acht intelligenties waarmee het team vanuit de didactiek rekening houdt door aan te sluiten op de sterke intelligenties van de leerling. De verschillende intelligenties volgens de theorie zijn: verbaal/linguïstisch (taalslim), logisch/mathematisch (rekenlim, visueel/ruimtelijk (beeldslim), muzikaal/ritmisch (muzieklim), lichamenlijk/kinesthetisch (beweegslim), interpersoonlijk (samenslim), intrapersonlijk (zelfslim), natuurgericht (natuurslim). Uiteindelijk worden alle intelligenties verder ontwikkeld en leerlingen leren elkaar waarderen en respecteren. De school werkt al meer dan twaalf jaar met MI. In de praktijk wordt de leerstof op verschillende manieren aangeboden met diverse werkvormen. Het aanbod van de lessen techniek in de daarvoor beschikbare ruimten is groot. Daarnaast werken leerlingen ook in het leerlandschap in en om de school in o.a. werkhoeken, ateliers en met leskisten. Het zelfvertrouwen en positief zelfbeeld wordt versterkt door uit te gaan van de talenten van de leerling.

Domein 1: Diversiteit van de leerlingenpopulatie

Domein 1. Kijkend naar de bevroagde aspecten van *de leerlingenpopulatie* is de populatie van de school ten opzichte van andere scholen in Nederland

- meer homogeen
- vergelijkbaar
- meer heterogeen

Domein 2: Ruimte voor verschillen

In het volgende schema wordt het onderwijsconcept van De Wichelroede weergegeven in de relatie tussen de mate waarin de lesmethode sturend is en de mate waarin diversiteit van leerlingen opgevangen kan worden.

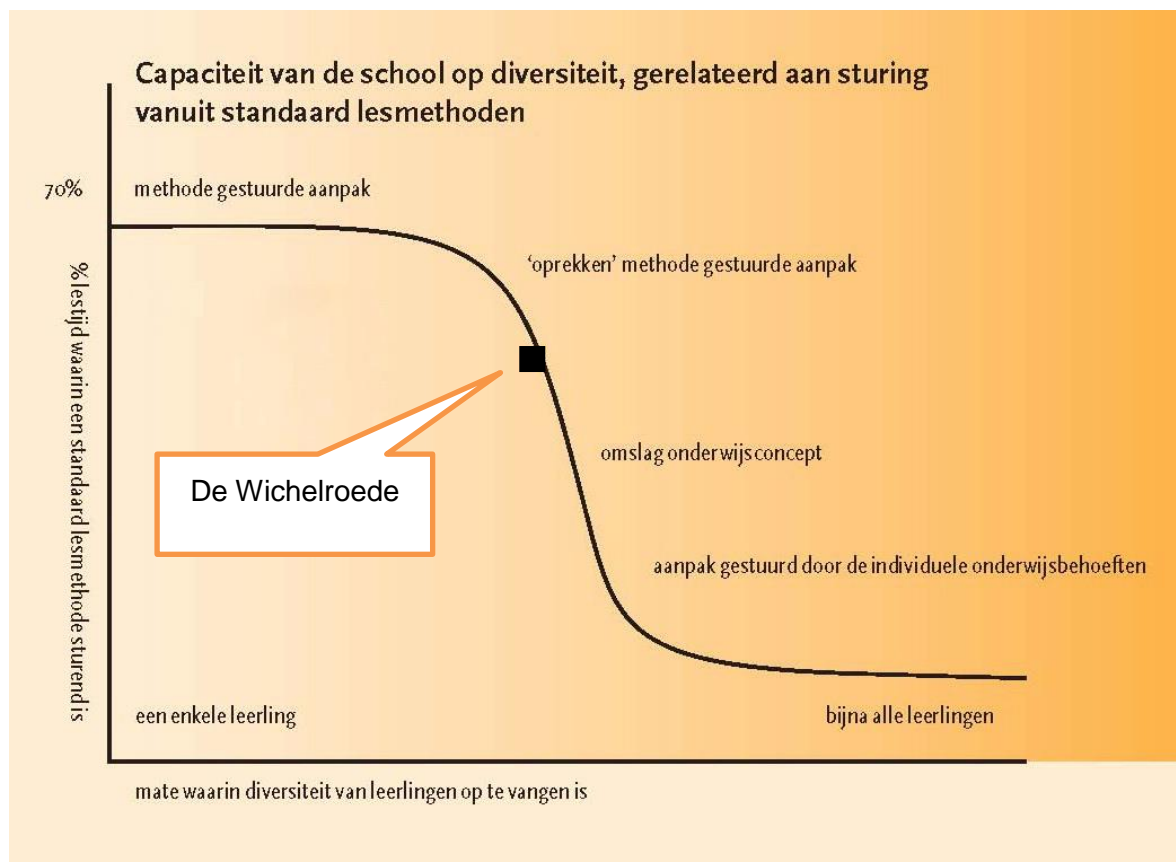
De gebogen lijn geeft van links naar rechts een mogelijk model van de ontwikkeling van een onderwijsconcept, startend bij het leerstofjaarklassensysteem met een strakke hantering van standaardmethoden. Via het oprekken van de methode-gestuurde aanpak toont het model een omslag in de aanpak naar het starten van de lesinhoud bij de individuele onderwijsbehoeften van de leerlingen in de klas.

Let wel: de richting van links naar rechts geeft alleen een wenselijke richting aan wanneer:

- De school meer ruimte wil bieden aan de bestaande diversiteit onder de leerlingen.
- De school meer leerlingen met speciale onderwijsbehoeften onderwijs wil kunnen bieden.
- De leerlingenpopulatie van de school steeds meer divers wordt.

Scholen bevinden zich ergens op de gebogen lijn.

De Wichelroede bevindt zich op positie ■

Domein 2. De antwoorden op de vragen over de manier van onderwijzen en het *omgaan met verschillen* geven het beeld van een school die

---

- basisondersteuning biedt aan leerlingen (passend bij een netwerkschool)
- enige extra ruimte biedt voor verschillen tussen leerlingen (passend bij een netwerkschool plus)
- veel extra ruimte biedt voor verschillen tussen leerlingen (passend bij een smalle ondersteuningsschool)
  - mede door een duidelijke aanpak, gedragen door het volledige team (passend bij een brede ondersteuningsschool)

Domein 3: De vijf velden van voorzieningen

Domein 3. De school heeft meer dan de fundamentele *voorzieningen* voor wat betreft

---

- extra 'handen' in de klas, te weten: indien aangekruist toelichten
- onderwijsmaterialen
- de ruimtelijke omgeving
- specialistische expertise
- contacten met externe relaties

Deze beschikbaarheid van voorzieningen past bij een smalle ondersteuningsschool.

Domein 4: Borging

Domein 4. De borging in de organisatie van de extra ondersteuning voor leerlingen gebeurt

---

- op alle gevraagde aspecten overwegend planmatig (passend bij een smalle ondersteuningsschool, een brede ondersteuningsschool en een inclusieve school)
- op de meeste gevraagde aspecten planmatig, op enkele niet (passend bij een netwerkschool plus)
- op enkele gevraagde aspecten planmatig, op de meeste niet (passend bij een netwerkschool)
- op geen enkele van de gevraagde aspecten planmatig

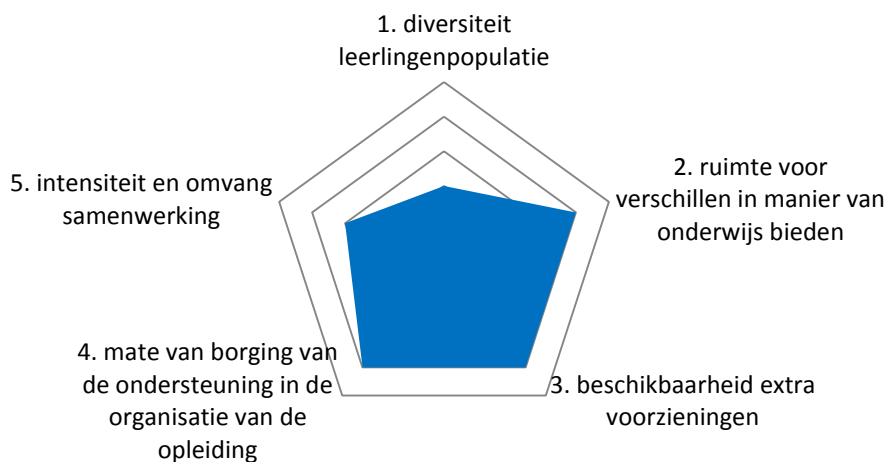
Domein 5: samenwerking binnen het onderwijs

Domein 5. De samenwerking met onderwijspartners binnen en buiten Plein013 is

---

- intensief, in een stevig netwerk met veel partners (passend bij een brede ondersteuningsschool en een inclusieve school)
- intensief met enkele partners, beperkt met andere (passend bij een smalle ondersteuningsschool)
- matig intensief met enkele partners, beperkt met andere (passend bij een netwerkschool plus)
- beperkt (passend bij een netwerkschool)

Het ondersteuningsprofiel in één oogopslag

Over het geheel genomen is De Wichelroede te karakteriseren als een **smalle ondersteuningsschool**.

Er zijn verbanden tussen de vijf onderdelen van het ondersteuningsprofiel. De diversiteit van de leerlingenpopulatie(1) zegt iets over de noodzaak van omgaan met verschillen (2). De effectiviteit van extra voorzieningen (3) hangt samen met het onderwijsconcept (2). Enzovoort.

Elk van de vijf onderdelen van het profiel is weergegeven op een vijfpuntschaal in een van de punten van bovenstaande vijfhoek: van beperkt (dicht bij het centrum van de vijfhoek) tot ruim (aan de buitenrand van de vijfhoek). Deze visualisatie is bedoeld als 'radar' voor opvallende kenmerken van het profiel; er is geen 'wenselijke' vorm.

Dit profiel geeft een beeld van de situatie op basis van documenten, het interview, de waarnemingen tijdens de observaties, en de informatie die bij het teamgesprek naar boven kwam.

Een korte toelichting, per domein, op de plaatsing in de grafiek vullen wij voor domein 2 tot en met 5 aan met een suggestie voor verdere ontwikkeling, voor *het geval dat* verdere ontwikkeling op dit domein wenselijk is. Dit laatste zeggen wij met nadruk, wij hebben geen opvatting over die wenselijkheid.

1. Over de diversiteit van de leerlingenpopulatie.
Hierbij kijken wij naar een combinatie van achtergrondkenmerken van leerlingen, en kenmerken van leren en gedrag.

Toelichting op de profilering:

De sociaaleconomische achtergrond van de leerlingen wordt gekenmerkt door een grote spreiding in opleidingsniveau van de ouders van hoog-, midden- en laagopgeleiden. De leerlingen zijn van Nederlandse afkomst en spreken Nederlands en/of dialect. Ongeveer 5% van de leerlingen zijn allochtoon en zij spreken thuis veelal hun moedertaal. Op het niveau van leren en leerstijlen verschillen de leerlingen onderling sterk van elkaar. Minder dan 20% van de leerlingen hebben speciale ondersteuning nodig met betrekking tot de informatieverwerking en gedrag, waaronder begrenzing van het gedrag, stimulering tot activiteit, begrip van de sociale omgang.

2. Over de ruimte voor verschillen binnen het onderwijsconcept.
Dit gaat over de manier van lesgeven in de groep. Belangrijk zijn onder meer de wijze waarop de les is ingericht, de diversiteit in het lesmateriaal, en de mate van dialoog of interactie tussen leerkracht en leerling, en tussen leerlingen onderling.

Toelichting op de profilering:

De Wichelroede hanteert het leerstofjaarklassensysteem. De school maakt een onderscheid in gereedschapslessen en overigen (toepassings-)lessen. In de gereedschapslessen wordt kennis overgedragen die goed methodisch is aan te leren: bijvoorbeeld rekenen en spelling. In de overige vakken vindt de school het belangrijk dat leerlingen ontdekkend leren. In de onderbouw staat zelfontdekkend leren al langer centraal.

De Wichelroede werkt vanuit het concept van de Meervoudige Intelligentie. De leerkrachten richten zich op een gedifferentieerd aanbod door in te spelen op de individuele leerbehoeften van elke leerling en coöperatieve werkvormen toe te passen. De leerkracht stuurt het leren. De nadruk ligt op gestructureerde opdrachten. Pluskinderen werken de hele week aan eigen opdrachten doordat ze de reguliere stof compacten.

Het maximale wordt uit de leerlingen gehaald. De leerkrachten zijn op de hoogte van de leerlijnen en zij sluiten aan bij de talenten van elke leerling. De beoordeling vindt plaats op basis van de eerdere prestaties van de leerling en de groei- en vaardigheidsscore van de groep en de individuele leerling. De leerkracht beoordeelt de leerling en evalueert het onderwijs in de klas.

Als verdere ontwikkeling op dit domein wenselijk is:

- Het team van De Wichelroede wil zich nog meer richten op 'Project X' waarbij de leerkracht uitgaat van de leerlijnen en de onderwijsbehoeften en waarbij de vakken worden geïntegreerd. De methodesturing wordt zo meer los gelaten en men is dan beter in staat in te spelen op de onderwijsbehoeften van de leerlingen.
- Het team kan de discussie aangaan hoe zij het kindgesprek structureel gestalte geven waardoor de leerling zichzelf leert te beoordelen, de leerling kan aangeven wat zijn/haar onderwijsbehoeften en samen met de leerkracht het lesaanbod hierop afstemmen.

3. Over de beschikbaarheid van extra voorzieningen.

Extra voorzieningen zijn: extra 'handen' in de klas (of klassenverkleining), extra onderwijsmaterialen, extra mogelijkheden in de ruimtelijke omgeving, specialistische expertise, en samenwerking met instanties buiten het onderwijs.

Toelichting op de profilering:

- Voor de ruimtelijke omgeving heeft de school extra ruimtes voor didactische begeleiding (handenarbeidlokaal/atelier, technieklokaal, een keuken, een schooltuin, een dierenverblijf, een voliëre, een druziekllokaal, een toneelzolder), extra ruimtes voor bewegingsbehoeften (extra grootte van de lokalen, gangen, speel-/gymlokaal, een speelplein met extra kwaliteit) en extra ruimtes voor verzorging/rust (verzorgingsruimte, revalidatie- en therapieruimte, rustruimte, stiltehoekje, time-out ruimte. De school is rolstoeltoegankelijk.
- Specialistische expertise op hbo/vwo-niveau is aanwezig voor spraak/taalbelemmeringen, motorische beperkingen, ASS, AD(H)D, angst- en hechtingsstoornissen, gedragsproblemen en dyslexie. Buiten de school is expertise snel toegankelijk. Eén leerkracht heeft een certificering hoogbegaafdheid, de IB-er heeft een SVIB-certificering en de consulent heeft expertise op motorisch gebied.
- De school werkt regelmatig tot vaak samen met de SMW, GGD, VVE en de Brede School.

4. Borging van de ondersteuning in de organisatie van de school.

Van stevige borging is sprake wanneer er beleid, leerlingvolgsystemen, procedures en afspraken zijn, die voor alle betrokkenen helder zijn en door alle teamleden worden toegepast. Een heldere, consistent toegepaste taakverdeling is onderdeel van de borging.

Toelichting op de profilering:

De school hanteert de 1-zorgroute waarbij een planmatige aanpak is voor signalering, groeps- en leerlingenbespreking, oudergesprekken, groepsplannen opstellen en deze uitvoeren en evalueren. De leerkracht heeft het 'eigenaarschap' over de zorg en de ondersteuning in de klas en schrijft groepsplannen voor rekenen, spelling en lezen. Eventueel wordt extra ondersteuning op gedrag ook in de groepsplannen gemeld. De leerkracht en IB-er schrijven samen het OPP. Ouders worden betrokken bij de bespreking en de evaluatie. De leerkracht draagt zorg voor een warme groepsoverdracht.

De extra ondersteuning wordt zoveel mogelijk door de leerkracht in de klas uitgevoerd. Daarnaast geeft de RT-er ondersteuning buiten de klas voor leerlingen waar nodig, geeft de gespecialiseerde leerkracht onderwijs aan de Plusklas en kan ook de consulent worden ingezet.

In de groepen 1 en 2 hanteert de school doelen, gerealiseerd op basis van Kijk, de SLO-doelen en de methoden. In het rapport lezen ouders de vorderingen van hun kind. Voor de overige groepen hanteert de school voor de didactisch voortgang de SLO-doelen, de methodegebonden toetsen, het logboek, en het leerlingvolgsysteem (LVS) van de Cito. Voor alle leerlingen wordt de sidi-3 ingevuld. Voor leerlingen

die hier uit naar voren komen, wordt een vervolglijst ingevuld. Mogelijkerwijs komt een leerling hierna in de plusklas.

Groep 7 maakt de Cito Entreetoets en groep 8 de IEP eindtoets. Voor de sociaal-emotionele voortgang gebruikt men de KIJK en de SAQI.

De school is erop gericht samen te werken met ouders, elkaar te informeren en elkaar adviezen te geven met betrekking tot de ondersteuningsbehoeften. Ouders zijn belangrijke partners voor de school om maatwerk te kunnen leveren aan hun kind.

5. Over de intensiteit en omvang van de samenwerking.

Gekeken wordt naar de mate waarin de begeleiding van de leerling binnen het onderwijs wordt afgestemd met die van de verschillende partners buiten het onderwijs.

Toelichting op de profilering:

De Wichelroede deelt haar voedingsgebied met twee andere basisscholen. Er is regelmatig contact over zaken in het belang van het dorp. Binnen de Stichting Tangent zijn er diverse netwerken, namelijk het IB-netwerk, het HB-netwerk, netwerken voor rekenen en taal en een netwerk voor vertrouwenspersonen.

De directeuren hebben regelmatig overleg met elkaar.

Overleg met de overige reguliere basisscholen is minimaal. Er is een IB-netwerk binnen Plein 013 en een netwerk JRK (jong risico kind). De IB-er werkt vooral vanuit stichtingsniveau.

Binnen Plein 013 zijn er diverse projecten en voorzieningen beschikbaar voor de leerlingen waar de school gebruik van kan maken. Elke school heeft een consultant toegewezen gekregen. Expertise van andere consultants kan op verzoek worden ingevlogen.

Al enkele jaren is de school met Kinderopvang Humanitas een Integraal Kindcentrum aan het inrichten en is daarmee een van de acht pilots van Tilburg. In de school is de BSO, na de grote vakantie zal ook de kinderopvang in het gebouw komen. Onder de schoolleiding is ook PSZ Duimelotje ingericht. Per 1 augustus 2015 is de PSZ omgezet naar een VVE-PSZ. De leidsters zijn daarvoor opgeleid.

De school werkt samen met POVO-013. Zij organiseren o.a. voorlichtingsavonden voor leerlingen van groep 8 en hun ouders. Er is een warme overdracht naar het VO en zij geven een terugkoppeling, meestal over meerdere jaren.

De samenwerking tussen het SBO en SO zijn goed, voor zover van toepassing. De school verwijst leerlingen naar zowel het SBO Mozaïek in Oisterwijk als naar het SBO Noorderlicht in Tilburg Noord.

Als verdere ontwikkeling op dit domein wenselijk is:

- Voor het aanvragen van een arrangement en een toelaatbaarheidsverklaring kost het verzamelen van gegevens volgens de gestelde procedure veel tijd en energie. De wens is om dit op een eenvoudige manier te organiseren.
- De school geeft aan een voorstander te zijn voor een proefplaatsing van bepaalde tijd alvorens de leerling definitief op een school te plaatsen.

Samenvatting opvattingen en ambities van het team gericht op het omgaan met leerlingen die een speciale ondersteuningsbehoefte hebben:

Het team van De Wichelroede heeft oog voor alle leerlingen en hun onderwijsbehoeften. De leerkrachten hebben de ambitie om 'Project X' structureel uit te voeren. Kenmerken van dit project zijn: beide hersenhelften gebruiken, onderlinge samenwerking versterken en zelfontdekkend leren. De leerkrachten zijn zich er van bewust hierdoor de methodesturing los te laten. Zij integreren alle vakken, volgen de leerlijnen en zij gaan uit van de onderwijsbehoeften voor alle leerlingen.

Diversiteit in een groep zorgt er voor dat leerlingen elkaar uitdagen en ondersteunen. Leerkrachten in de onderbouw zien hier het voordeel van in. In de Plusklas waar leerlingen met gelijkgestemden werken, wordt als een voordeel benoemd. Een leerkracht moet in staat zijn alle leerlingen te ondersteunen. Te veel grote verschillen in een klas is voor het team een grens, evenals grensoverschrijdend gedrag.

De leerkrachten vinden het belangrijk de aandacht zo goed mogelijk te verdelen over alle leerlingen. Dit lukt hen deels, afhankelijk van bijvoorbeeld de groepssamenstelling (enkele of combinatiegroep), het aantal leerlingen met speciale onderwijsbehoeften en het aantal leerlingen met een gedragsproblematiek. Het team geeft de voorkeur aan kleinere klassen. Men behoudt het overzicht over alle leerlingen en er gaat geen tijd verloren aan overleg en overdracht. Een combinatiegroep moet niet te klein worden. Het liefst vangt men de leerlingen in de klas op, echter vraagt dit wel deskundigheid van de leerkracht. De school is tevreden over het feit dat de consultant de deskundigheid overdraagt aan het team.

Samenwerking met ouders is belangrijk. De informatie van de ouders over hun kind en de professionaliteit van de leerkrachten zorgt er voor samen steeds de juiste beslissing te nemen.

Bijlage: Opbrengsten interview

Domein 1: de diversiteit van de leerlingenpopulatie:

De leerlingen op de school verschillen in hun achtergrond v.w.b.:

- *opleidingsniveau van de ouders, sociaaleconomische achtergrond:*

- weinig, het opleidingsniveau en de sociaaleconomische achtergrond is over het algemeen
- laag
  - gemiddeld
  - hoog
- matig
- sterk

Toelichting

De sociaaleconomische achtergrond van de leerlingen wordt vooral gekenmerkt door een grote spreiding in opleidingsniveau van de ouders. Naast hoog-, midden- en laagopgeleiden zijn er ouders die worden begeleid in de opvoeding. Er zijn leerlingen waarvan de ouders zijn gescheiden en als gevolg hiervan opgroeien in een éénouder- of samengesteld gezin. Van de 294 leerlingen (teldatum 1 oktober 2015) hebben 14 leerlingen een gewicht van 0,3 en 7 leerlingen een gewicht van 1,2. Hiermee heeft 7,1% leerlingen een gewicht.

- *thuis taal:*

- weinig
- matig
- sterk

Toelichting

Thuis wordt voornamelijk Nederlands en/of dialect gesproken. Het aantal allochtone leerlingen op De Wichelroede bedraagt ongeveer 5%. In deze thuissituatie wordt veelal de moedertaal gesproken en in mindere mate het Nederlands.

- *culturele achtergrond*

- weinig
- matig
- sterk

Toelichting

De Wichelroede heeft weinig allochtone leerlingen waardoor er nauwelijks verschil in culturele achtergrond is.

De leerlingen op de school verschillen v.w.b.:

- *niveau van leren*

- weinig
- matig
- sterk

Toelichting

De school heeft leerlingen die op het niveau van leren sterk van elkaar verschillen. De leerkrachten zijn daardoor gericht op differentiëren binnen de groep. Momenteel zijn er weinig arrangementen nodig voor de leerlingen. Voor een klein aantal leerlingen is het Steunpunt Hoogbegaafdheid ingeschakeld. Eén leerling maakt gebruik van Intermezzo, een

orthopedagogische plusklas voor leerlingen die door hun hoogbegaafdheid worden belemmerd in hun ontwikkeling. De geboden hulp binnen de klas en het Steunpunt Hoogbegaafdheid is in een enkel geval ontoereikend. De leerling neemt elke woensdagochtend deel aan dit project samen met maximaal 12 leerlingen van andere basisscholen uit het samenwerkingsverband. Voor vier leerlingen is momenteel een ontwikkelingsperspectief opgesteld.

- *leerstijlen*

- weinig
- matig
- sterk

Toelichting

Er is een grote diversiteit van leerstijlen onder de leerlingen. Door de aanpak van de Meervoudige Intelligentie is het team zeer goed in staat in te spelen op deze leerstijlen. In de lessen is dit duidelijk terug te zien in het handelen van de leerkracht en bij de leerlingen die taakgericht en veelal gemotiveerd aan het werk zijn. Leerlingen werken individueel of volgens het concept coöperatief leren. Vanaf groep 1 wordt een aantal didactische werkvormen geïntroduceerd en in elke groep uitgebreid met nieuwe werkvormen.

Hoeveel leerlingen hebben

- *speciale behoeften in het verwerken van informatie*

- weinig (minder dan 20 %)
- een matig aantal (20 tot 40 %)
- veel (meer dan 40%)

Toelichting

Per klas zijn er 2 à 3 leerlingen die moeite hebben met het verwerken van de informatie. De leerkrachten zijn gericht op de onderwijsbehoeften van alle leerlingen en zij bieden dit routinematig aan. Hierdoor vallen leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften als zodanig nauwelijks meer op. De geïnterviewden gaven aan dat zij gewone leerlingen in school hebben.

- *speciale behoeften in het gedrag, in de omgang (begrenzing van het gedrag, stimulering tot activiteit, begrip van de sociale omgang)*

- weinig (minder dan 20 %)
- een matig aantal (20 tot 40 %)
- veel (meer dan 40 %)

Toelichting

De school heeft weinig leerlingen met speciale behoeften in het gedrag. Wanneer het gaat om begrenzing van gedrag telt men ongeveer drie leerlingen per klas. De school neemt ook leerlingen van andere basisscholen aan, de zogenaamde zij-instromers. De leerlingen worden door de klasgenoten snel in de groep opgenomen, de zij-instromers voelen zich er snel thuis en zij kunnen deelnemen aan het onderwijs. Nogmaals bevestigen de geïnterviewden dat zij gewone leerlingen op school hebben en zij hen over het algemeen goed kunnen bedienen in de specifieke onderwijsbehoeften.

De directeur meldt verder dat de Wichelroede de laatste tijd meer zij-instromers krijgt van andere scholen, ook uit Oisterwijk. Vaak betreft het een leerling met een gedragsprobleem. In het team wordt gesproken over de onderwijsbehoeften van deze leerling en de mogelijkheden om hier in te voorzien. De leerkracht waar de leerling bij kan worden geplaatst en de intern begeleider geven een advies, het team geeft een eindoordeel. Leerlingen die in het verleden op De Wichelroede zijn aangenomen, zijn er slechts in een enkel geval gebleven.

De afgelopen vier jaren is het aantal zittenblijvers en verwijzingen naar het S(B)O als volgt:

<i>schooljaar</i>	2011-2012	2012-2013	2013-2014	2014-2015
aantal zittenblijvers ³	4	6	3	5
verwijzingen sbo4	0	2	1	2
verwijzingen so5 cat 1	0	0	0	0
verwijzingen so cat 2	2	2	0	0
verwijzingen so cat 3	0	0	0	0

Vanuit de arrangementen van Plein013 is in de afgelopen twee schooljaren de volgende ondersteuning geboden:

arrangementen Plein013	<i>schooljaar</i> 2014-2015	<i>schooljaar</i> 2015-2016
leerlingen voor wie Taalhulp ingeschakeld	0	0
leerlingen gebruik makend van Taalklas	0	0
leerlingen naar Taalschool verwezen	0	0
leerlingen naar Topklas verwezen	0	0
leerlingen voor wie Steunpunt Hoogbegaafde II ingeschakeld	1	3
leerlingen gebruik makend van Intermezzo	1	1
leerlingen verwezen naar Talentklas	0	0

Domein 2: de ruimte die de manier van lesgeven biedt voor speciale ondersteuningsbehoeften,

Tijdens het interview is gevraagd de manier van lesgeven te plaatsen op een aantal dimensies.

Karakteriseer het onderwijs op de school op de onderstaande dimensies. Een '1' betekent sterk in de richting van de eerste pool en een '4' sterk in de richting van het tweede uiterste.

	1	2	3	4	
overdragen van kennis	☐	☒	→ ☒	☐	zelf ontdekken
kennis verwerven	☐	☒	→ ☒	☐	werken met kennis
klassikaal leren	☐	☐	☒	☐	individueel en groepjes-leren
sturing van het leren door de leerkracht	☐	☒	☐	☐	leerlingen sturen eigen leren
alle leerlingen op basisniveau brengen	☐	☐	☐	☒	het maximale uit elke leerling halen
leerstof bepaalt leerweg	☐	☐	☒	☐	beginsituatie leerling bepaalt leerweg
nadruk op gestructureerde opdrachten	☐	☒	☐	☐	nadruk op vrije opdrachten
gelijke normering prestaties	☐	☐	☐	☒	beoordeling t.o.v. eerdere eigen prestaties
beoordeling door leerkracht	☒	→ ☒	☐	☐	zelfbeoordeling door leerling
evaluatie onderwijs door leerkracht	☐	☒	☐	☐	evaluatie samen met leerlingen

³ Inclusief de zittenblijvers in de kleutergroepen.

⁴ sbo= speciaal basisonderwijs

⁵ so=speciaal onderwijs

Toelichting

De school maakt een onderscheid in gereedschapslessen en overigen (toepassings-)lessen. In de gereedschapslessen wordt kennis overgedragen die goed methodisch is aan te leren: bijvoorbeeld rekenen en spelling. In de overige vakken vindt de school het belangrijk dat leerlingen ontdekkend leren. In groep 1 en 2 staat het zelf ontdekkend leren al langer centraal. Leerlingen leren met en van elkaar en zij werken met de kennis die zij al hebben opgedaan. Als voorbeeld zijn er de verschillende educatieve reizen die door de leerlingen worden georganiseerd: een voetreis in groep 5, een fietsreis in groep 6, een busreis in groep 7 en een treinreis in groep 8. De groep leert planmatig te werken. Aspecten van taal, rekenen, wereldoriëntatie en verschillende (sociale) vaardigheden komen hierbij aan bod, zoals informatie opzoeken, de woordenschat vergroten, begrijpend lezen, rekenvaardigheden, topografie en kaartlezen, geschiedenis, samenwerken, overleggen, flexibel opstellen en een telefoongesprek voeren.

In de school werken leerlingen m.b.t. verschillende vakgebieden in het leerlandschap. Hiervoor zijn werkhoeken, ateliers en leskisten beschikbaar waarbij leerlingen kunnen zien vanuit welke meervoudige intelligentie zij iets leren. De school heeft daarnaast werkplaatsen met betrekking tot de beroepsmatige vakken techniek, groen en bouw.

Groep 8 werkt het gehele jaar aan een bouwproject. In augustus gaan zij naar de notaris voor de sleuteloverdracht. De opdracht is vervolgens om samen een houten huisje op het schoolterrein volledig in te richten. De groep zorgt er voor dat alle voorzieningen zijn aangesloten, er een keuken is gebouwd, het huisje is gedecoreerd en ingericht en de tuin is aangelegd. De school heeft als ambitie dat de leerkrachten zelf meer technieklessen gaan geven met ondersteuning van de technieklerkrachten, zodat zij kunnen helpen bij het maken van de transfer naar de overige vakken..

De school geeft aan dat leerlingen het soms moeilijk vinden de opgedane kennis toe te passen tijdens de methode- en praktijklessen. De leerkrachten zelf moeten hiervan bewust en alert op zijn en er niet automatisch van uitgaan dat leerlingen zelfstandig de transfer kunnen maken van theorie naar de praktijk en andersom.

Het team heeft zich georiënteerd op 'Project X' en het uitgevoerd: doelen zijn door het team bepaald, de leerlingen vullen het onderwijs in. Het team werkt ook aan 21st century skills. Het doel van dit project is dat leerlingen ontdekkend leren. Zowel leerlingen als leerkrachten zijn hier bijzonder enthousiast over en men wil dit in de toekomst vaker uitvoeren. De ambitie van het schoolteam is om in de praktijk alle schoolvakken te integreren, te kijken naar de leerlijnen en uit te gaan van de onderwijs-behoefte van de leerling. De school vraagt door het onderwijsconcept en de visie dan ook leerkrachten met expertise op vele gebieden.

De leerkracht stuurt het leren. De nadruk ligt op gestructureerde opdrachten. Pluskinderen werken de hele week aan eigen opdrachten doordat ze de reguliere stof compacten. Eens per week worden ze uitgenodigd in de plusklas om hun peergroep te ontmoeten. De leerkrachten halen het maximale uit de leerlingen doordat zij enerzijds de talenten van de leerlingen (er)kennen en anderzijds op de hoogte zijn van de leerlijnen. De beginsituatie van de leerling bepaalt de leerweg. Er wordt gekeken naar de groei- en vaardigheidsscore van de groep en de individuele leerling. Voor leerlingen met een OPP biedt de school aangepaste toetsen. De leerkracht beoordeelt de prestaties van de leerling. Op sociaal-emotioneel gebied, gedrag en werkhouding ondersteunt de leerkracht de leerling in zelfreflectie. Het leerkracht evalueert het onderwijs. Ouders worden vertegenwoordigd in de MR door de oudergeleding. De school vindt de samenwerking met ouders van essentieel belang en organiseert voor hen jaarlijks een Carrouselbijeenkomst waar zij zich kunnen inschrijven op verschillende workshops.

Hoe wordt binnen de school met speciale onderwijsbehoeften omgegaan?

Reactie op speciale onderwijsbehoeften

- vooral met individuele aandacht, buiten de groep
- vooral met individuele aandacht, in dezelfde ruimte, maar apart van de groep
- vooral met groepsaandacht in homogene subgroepen
- vooral met individuele aandacht geïntegreerd in de groepsaanpak

Toelichting

De leerlingen krijgen ondersteuning in hun onderwijsbehoeften op verschillende manieren. In de groep organiseert de leerkracht dit samen met de stagiaire voor de individuele leerling, in homogene subgroepen en geïntegreerd in de groepsaanpak door de leerkracht. Buiten de groep voorziet de RT-er en de gespecialiseerde leerkracht van de Plusklas in de speciale onderwijsbehoeften. De RT-er werkt een halve week op de school. Op aanvraag werkt zij met leerlingen buiten de groep, specifiek voor de uitleg rekenautomatisering voor groep 3, 4 en 5 en de uitleg knuffelkaartjes voor groep 3. De consulent is acht uur per week beschikbaar op school. Haar uren worden met allerlei werkzaamheden gevuld, zoals observaties in de klas, analyseren van leerproblematiek, ondersteunen in het OPP, arrangementen aanvragen, oudergesprekken, ouders informeren en workshop executieve functies geven aan het team. De consulent brengt expertise binnen de school en met name bij de leerkrachten waardoor zij nog beter kunnen inspelen op de onderwijsbehoeften van de leerling.

Differentieert de onderwijsaanpak van de school voor verschillen op leerstijlen van leerlingen (reproductiegericht, ervaringsgericht, betekenisgericht, oplossingsgericht)?

- ja, dat is geïntegreerd in de onderwijsaanpak van de school
- incidenteel, als een leerling opvalt op leerstijl – of incidenteel, door enkele leerkrachten
- nee, niet of nauwelijks

Toelichting

Het team gaat uit van de talenten van alle leerlingen. Zoals vermeld neemt de Meervoudige Intelligentie een belangrijke plaats in en is het één van de uitgangspunten van de onderwijsvisie van De Wichelroede. Het team heeft zich in de theorie verdiept en in de lessen is de toepassing dagelijks terug te zien. Daarnaast krijgen de leerlingen lessen techniek die goed passen binnen MI. De technieklessen zullen vaker worden gebruikt bij de gereedschapslessen, bijvoorbeeld bij het vak rekenen.

Hoe zijn groepen/klassen ingedeeld (welke leerjaren worden gemengd, wat is de omvang van de groepen en de bezetting met leerkrachten)?

De Wichelroede heeft twee locaties. De groepen 1, 2 en 4 zijn gesitueerd op de locatie aan de Goudsbloemlaan en de overige groepen aan de Van Heeswijkstraat. Op de teldatum 1 oktober 2015 zijn er 294 leerlingen die zijn verdeeld over 12 groepen. Er zijn vijf combinatiegroepen, waarvan drie groepen 1/2, één 6/7 en één 7/8 combinatiegroep. De kleinste groep telt 20 leerlingen en de grootste 31 leerlingen. Gemiddeld zitten er 24 leerlingen in een klas.

Totaal werken er 18 groepsleerkrachten. Vijf groepen worden bemand door duo leerkrachten. In één groep werkt een Lio-stagiaire. De school heeft een RT-er, een vakleerkracht lichamelijke opvoeding en druziek (muzikale vorming/dramatische expressie), twee coördinatoren techniek, drie schoolassistenten, twee intern begeleiders, twee gedragspecialisten, twee specialisten hoogbegaafdheid en een consulent. De Wichelroede heeft in nagenoeg alle klassen stagiaires.

Karakterisering van het onderwijs op de school.

Hoe groot is naar uw inschatting:

het percentage leerkrachten dat in de kerndoelen en leerlijnen (minimaal van het eigen leerjaar) beheerst (parate kennis): 100%

het percentage leerkrachten dat in staat is didactisch maatwerk te leveren voor leerlingen: 100%

het percentage leerkrachten dat in staat is pedagogisch maatwerk te leveren voor leerlingen: 80%

het percentage leerkrachten dat initiatief neemt tot dialoog met de leerling om het lesaanbod af te stemmen met de ondersteuningsbehoefte van de leerling: 50%

Toelichting:

De leerkrachten wisselen regelmatig van groepen. Hierdoor zijn zij goed op de hoogte van de leerlijnen van het eigen leerjaar, plus het voorafgaande en komende leerjaar. Het team is dan ook in staat op didactisch gebied maatwerk te leveren, mede vanuit de visie Meervoudige Intelligentie en het toepassen van werkvormen in alle klassen. De werkvormen worden in de eerste groep aangeboden en elk jaar uitgebreid met andere werkvormen.

Ondanks dat leerkrachten veel expertise in huis hebben, wordt de methodesturing nog niet geheel los gelaten. Wel heeft de school met 'Project X' gewerkt. Het team integreert dan alle schoolvakken en men gaat uit van de leerlijnen en de onderwijsbehoeften van de leerlingen. Het is de ambitie van de school om meer vanuit 'Project X' te werken. Vorig jaar heeft men dit uitgeprobeerd en leerlingen en leerkrachten zijn hier enthousiast over. Het team heeft door de uitprobeerfase nu een beter beeld over de verdere invulling van het project.

Bij het didactisch aanbod is samenwerking tussen leerling, ouders en school belangrijk om zodoende een breed draagvlak te krijgen. Ouders waarderen het dat de leerkrachten veel expertise in huis hebben. Zij hebben de input van de professional nodig om mee te kunnen denken in het aanbod van hun kind.

De leerkrachten hebben oog voor een goed pedagogisch klimaat. Zij handelen preventief om problemen te voorkomen, met name in de vrijere situaties. Leerlingen werken en spelen samen met elkaar met wederzijds respect. Op school is een Gedragsdocument aanwezig. Er zijn drie kapstokregels waar alle schoolregels aan worden opgehangen. De regels worden zo veel mogelijk positief geformuleerd. Bij goed gedrag kan de groep een klassenbeloning verdienen. Maatwerk leveren voor leerlingen met onacceptabel gedrag, met name grensoverschrijdend gedrag vindt het team lastig.

In de kern zijn alle leerkrachten welwillend om het kind te zien, alleen frustrereert het hen dat er onvoldoende tijd is om onder schooltijd een uitgebreid gesprek met elke leerling te voeren. In specifieke gevallen gebruikt de school het 'praat + teken schema' voor een uitvoerig gesprek met een leerling. Er worden vragen gesteld over de vijf IVO-velden: aandacht en tijd, materialen, ruimte, expertise en externe ondersteuning. De leerling schrijft en tekent hierbij met viltstiften in de kleur naar keuze. Alleen de leerkracht die hiervoor bij het samenwerkingsverband een cursus heeft gevolgd, mag deze methodiek hanteren.

de mate waarin de begeleiding een individuele aanpak is dan wel een teamaanpak

- vooral individuele aanpak van leerkrachten
- aanpak gedeeld door enkele leerkrachten
- teamaanpak

Toelichting

De school heeft een teamaanpak die betrekking heeft op een veilig pedagogisch klimaat. Waardering van wederzijds respect komen in verschillende activiteiten tot uiting, zoals het Kind van de week, het Zonnetje en tijdens het Werken in het leerlandschap.

Er is een teamaanpak met betrekking tot rust en structuur. De school hanteert hiervoor kapstokregels. Per klas maken leerlingen samen klassenregels gebaseerd op deze schoolregels. Enkele leerkrachten maken gebruik van beloningssystemen ter bevordering van goed gedrag.

Alle leerkrachten passen het directe instructiemodel toe waarbij gewerkt wordt met drie niveaus. Leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften kunnen gebruik maken van materialen, zoals een laptop en een koptelefoon.

Een aanpak die bij een leerkracht werkt, wordt gedeeld met de collega's en kan uitmonden in een teamaanpak. De aanpak wordt vooral gedeeld bij de overdracht van de groep.

de mate waarin (ouders en) leerling betrokken worden bij de manier van lesgeven

- niet of nauwelijks
- soms
- vaak

Toelichting

Ouders worden gezien als belangrijke partners voor school om goed onderwijs te kunnen bieden. Zij zijn ervaringsdeskundigen van hun kind en zij kunnen specifieke informatie bieden. De leerkrachten zijn daardoor beter in staat het beste voor de leerling te bieden. Het is de school die de manier van lesgeven bepaalt.

Teamexpertise

*Op welke onderwerpen is er sprake van teamexpertise (expertise die gedeeld wordt door **alle** leden van het team, en die door **alle** leden van het team in samenwerking in praktijk gebracht wordt)? Voorbeelden zijn teamexpertise op bepaalde didactische of gedragsmatige aanpakken, of teamexpertise in het betrekken van ouders en leerlingen bij de bepaling van de ondersteuningsbehoeften van de leerlingen.*

De Wichelroede neemt het kind als uitgangspunt en heeft de volgende teamexpertise ontwikkeld:

- kennis over opvattingen en aanpak in de onderwijszorg (directe instructiemodel, handelingsgericht werken, werken met leerlijnen, onderwijsconcepten gebaseerd op onderwijsbehoeften van leerlingen zoals coöperatief leren)
- een teamaanpak op gedrag en een veilig klimaat van wederzijds respect
- een aanpak gericht op rust en structuur waarbij positief gedrag wordt gestimuleerd door beloningssystemen
- competenties om ouders als partner te betrekken bij de onderwijszorg voor hun kind
- teamexpertise Meervoudige Intelligentie

Onderstaand item is nog niet in de volle breedte aanwezig:

- kennis over onderwijszorgvoorzieningen rond de school en in de regio.

Domein 3: de beschikbaarheid van extra voorzieningen op de leslocatie:

- *Extra begeleiding*
  - **in** de klassen/groepen: *welke functies voor welke aantallen uur p.w. beschikbaar?*
De school heeft 12 groepen, waarmee het gemiddelde aantal leerlingen per groep uitkomt op 24,5. In totaal is er **in** de klas **buiten** de handen van de aanwezige groepsleerkracht ongeveer 70 uur extra begeleiding per week beschikbaar. Dit is bijna 6 uur per week per klas gemiddeld.
  - **buiten** de klassen/groepen: *welke functies voor welke aantallen uur p.w. beschikbaar?*
Buiten de groep zet de school voor alle groepen ongeveer 15 uur per week in. Deze uren worden ingevuld door de RT-er in de groepen 1 tot en met 8, de gespecialiseerde leerkracht voor de Plusklas in alle groepen en de consulent. Na de kerstvakantie zal het aantal stageminuten in groep 5 worden uitgebreid, waardoor extra handen in de klas gaan toenemen.

Onderstaand het aantal 'extra handen' beschikbaar **in** de groep **buiten** de handen van de aanwezige groepsleerkracht.

Te gebruiken afkortingen voor functionarissen:

(Lkr. = leerkracht, Vlkr. = vakleerkracht, OA = onderwijsassistent, RT = remedial teacher, AB = ambulante begeleider, OU = ouder/verzorger, LIO = leerkracht in opleiding, ST = stagiaire)

Groep	Functionaris(sen)	Aantal uren per week	Aantal betrokken lln.
3a	ST gym	90 min.	Hele groep
	ST	570 min.	Hele groep
	Vlkr druziek	45 min.	Hele groep
3b	ST gym	90 min.	Hele groep
	ST	570 min.	Hele groep
	Vlkr druziek	45 min.	Hele groep
4b	ST gym	45 min.	Hele groep
	Vlkr druziek	45 min.	Hele groep
5	ST gym	90 min.	Hele groep
	ST	330 min.	Hele groep
	Vlkr druziek	45 min.	Hele groep
	OA Techniek	30 min. halve schooljaar	Halve groep
6	ST gym	90 min.	Hele groep
	ST	570 min.	Hele groep
	Vlkr druziek	45 min.	Hele groep
	OA Techniek	45 min. halve schooljaar	Hele groep
6/7	ST gym	90 min.	Hele groep
	ST	570 min.	Hele groep
	Vlkr druziek	45 min.	Hele groep
	OA Techniek	45 min.	Hele groep
	Lkr. Marietje Kessels	12 uur per schooljaar	Groep 7
7/8	ST gym	90 min.	Hele groep
	ST	330 min.	Hele groep
	Vlkr druziek	45 min.	Hele groep
	OA Techniek	45 min.	Hele groep
	Lkr. Marietje Kessels	12 uur per schooljaar	Groep 7
8	ST gym	90 min.	Hele groep
	Vlkr druziek	45 min.	Hele groep
	OA Techniek	45 min.	Hele groep
	Lkr. Marietje Kessels	12 uur per schooljaar	Jongensgroep

- *Speciale onderwijs/werkmaterialen voor leerlingen met speciale ondersteuningsbehoeften beschikbaar binnen de school:*

Beschikbare onderwijsmaterialen met speciale didactische kenmerken

Aangepaste leerlijnen:

- alternatieve methodes, nl. Alles Telt, Maatwerk
- gericht op zelfredzaamheid, nl. laptop, vergroting ladekastjes, schotjes, koptelefoon,
- met een lager tempo, veel herhalen, nl. Rekenruimte
- die (veel/snel) lezen vermijden, nl. Kurzweil
- gericht op auditieve informatieverwerking, nl. koptelefoons
- gericht op visuele informatieverwerking, nl. leesliniaaltjes
- gericht op sensorische informatieverwerking, nl. vergrote verwerkingsmaterialen, schriftjes met aangepaste liniering,
- uitgaand van sterk eigen probleemoplossend vermogen, nl. techniekkisten, leerlandschapkisten
- anders, nl. Plusmap waarin de volgende materialen zijn opgenomen: routeboekjes taal en

rekenen, Rekentijger, Plustaak taal/rekenen/Begrijpend Lezen, Acadin, werkboeken Kinheim

Beschikbare onderwijsmaterialen met speciale pedagogisch/psychologische kenmerken

Onderwijsmaterialen ondersteunend bij:

- methode voor sociaal-emotionele ontwikkeling, nl. Spring Kikker, spring, Handleiding voor jezelf,
- begrenzing van het gedrag, nl. Stop-denk-doespel, 1-2-3-4-5 spel
- uitdaging tot alertheid en activiteit, nl. Volle hoofdenboek
- het ervaren van successen en het ontvangen van beloningen, nl. Spiegel jezelf, Lekker in je vel spel, knuffelkaartjes
- begrip voor sociale interactie (met de volwassenen en de leeftijdsgenoten in de eigen omgeving), nl. Kikker-be-Cool, handleiding voor jezelf deel 2
- anders, nl. Praat en tekenschema voor het samen met de leerling in kaart brengen van de onderwijsbehoeften in de 5 IVO-velden. Werkboekje Marietje Kessels voor weerbaarheid en sociale interactie, Kids' Skills inzetbaar voor alle bovenstaande terreinen

Aanpassingsvermogen aan kindspecifieke fysieke belemmeringen (in aanvulling op de didactische materialen)

Aanwezige materialen (zoals zitballen, 'sissel'-kussens voor hyperactieve kinderen, fysiotherapeutische materialen voor revaliderende kinderen, basis verpleegmaterialen voor langdurig zieke kinderen, MRT-materialen⁶ aangepast schrijfmateriaal, aangepast meubilair):

- zitballen en sisselkussens, aangepast meubilair, medische kaarten, verzwaringsdeken, handgreepjes voor potloden, aangepaste scharen.

- *Ruimtelijke voorzieningen, in en rond de school*

aparte extra ruimtes voor didactische begeleiding

- handenarbeidlokaal/atelier/technieklokaal
- keuken (voor leerlingen)
- schooltuin
- keuken = kookatelier, Druzieklokaal, toneelzolder

aparte extra ruimtes voor bewegingsbehoeften

- rolstoeltoegankelijkheid
- speel-/gymlokaal
- extra grootte van de lokalen, gangen en speel/gymruimten
- een speelplein met extra kwaliteit
- time-out ruimte⁷

---

⁶ MRT=motorische remedial teaching

⁷ Het kan zijn dat de ruimte nog niet als zodanig is ingericht, maar wel eenvoudig om te vormen.

aparte extra ruimtes voor verzorging / rust

verzorgingsruimte⁸

revalidatie- en therapieruimte (bv. voor fysiotherapie)⁹

ruistruimte¹⁰

stiltehoekje

buitenruimten

schooltuin

dierenverblijf

volière

- *Specialistische expertise op hbo/wo-niveau*

<i>binnen de school zelf beschikbaar</i>	<i>buiten de school snel toegankelijk</i>	
Nee	Ja	visuele beperkingen
Nee	Ja	auditieve beperkingen
Ja	Ja	spraak/taal belemmeringen
Nee	Ja	cognitieve beperkingen
Ja	Ja	motorische beperkingen
Nee	Ja	beperkingen door langdurige ziekte
Ja	Ja	Autisme Spectrum Stoornissen (ASS)
Ja	Ja	AD(H)D
Ja	Ja	Angst- en hechtingsstoornissen
Nee	Ja	overige psychiatrische aandoeningen
Ja	Ja	gedragsproblemen
Ja	Ja	dyslexie
Nee	Ja	onderwijsachterstanden andere culturen

Toelichting

Eén leerkracht heeft een certificering hoogbegaafdheid, de IB-er heeft een SVIB-certificering en de consulent heeft expertise op motorisch gebied.

---

⁸ Idem
⁹ Idem
¹⁰ Idem

- *Samenwerking met instanties buiten het onderwijs*

Samenwerking met instanties buiten het onderwijs.	<i>nooit</i>	<i>soms</i>	<i>regelmatig</i>	<i>vaak</i>
SMW				☒
Bureau Jeugdzorg		☒		
GGD				☒
GGZ		☒		
MEE	☒			
(Kinder)ziekenhuis		☒		
Revalidatiekliniek	☒			
Justitiële inrichting	☒			
Gemeente VVE			☒	
Gemeente brede school			☒	
Gemeente schakelklassen		☒		
Gemeente ketenzorg		☒		

Toelichting

De directeur is in het kader van het vak techniek gericht op samenwerking met bedrijven en sponsors. Tevens adviseert zij de organisatie die belast is met het fietsenverkeer in het dorp.

Domein 4: de borging van de extra ondersteuning in de organisatie van de school

- *het 'eigenaarschap' van de extra ondersteuning: wie is verantwoordelijk voor een goed verloop van het onderwijsleerproces van de leerling met speciale ondersteuningsbehoeften?*

De leerkracht heeft de zorg voor de onderwijsondersteuning van alle leerlingen en schrijft de groepsplannen voor rekenen, spelling en lezen. Indien relevant wordt extra ondersteuning op gedrag ook in de groepsplannen vermeld. In het groepsoverzicht worden de onderwijsbehoeften vermeld. De leerkracht en IB-er schrijven samen het OPP en zijn samen verantwoordelijk voor de extra ondersteuning. Op dit moment zijn er voor vier leerlingen een OPP opgesteld. Collegiale consultatie vindt plaats middels de groepsbesprekingen en ook na schooltijd op een informele manier. De IB-ers bewaken het proces.

- *de plaats van de extra ondersteuning binnen het beleid van de school*

Extra ondersteuning wordt zoveel mogelijk door de leerkracht in de klas uitgevoerd. In bijna alle klassen is een stagiaire aanwezig waardoor voor de leerkracht tijd kan worden gecreëerd voor extra ondersteuning. Tijdens de observatie in de klassen is dit niet opgemerkt en werd de les door de leerkracht of door de stagiaire gegeven. Buiten de klas wordt voor leerlingen waar nodig de expertise ingezet door de RT-er, de gespecialiseerde leerkracht van de Plusklas en de consultant. Vanuit de arrangementen van Plein 013 maakt de school gebruik van het Steunpunt Hoogbegaafde en Intermezzo.

- *volgsystemen voor de didactische voortgang, en voor de sociaal-emotionele voortgang*

In de groepen 1 en 2 hanteert de school doelen, gerealiseerd op basis van Kijk, de SLO-doelen en de methoden. In het rapport lezen ouders de vorderingen van hun kind. Voor de overige groepen hanteert de school voor de didactisch voortgang de SLO-doelen, de methodegebonden toetsen, het logboek, en het leerlingvolgsysteem (LVS) van de Cito. Voor alle leerlingen wordt de sidi-3 ingevuld. Voor leerlingen die hier uit naar voren komen, wordt een vervolglijst ingevuld. Mogelijkerwijs komt een leerling hierna in de plusklas. Groep 7 maakt de Cito Entreetoets en groep 8 maakt de IEP eindtoets, ontwikkeld door Bureau ICE. IEP staat voor Ice Eindevaluatie Primair onderwijs. De toets is eenvoudig van opzet, het bevat open en gesloten vragen en het is kindvriendelijk. Voor het volgen van de sociaal-emotionele ontwikkeling gebruikt men voor de groepen 6 tot en met 8 de SAQI (School Attitude Questionnaire Internet), een vragenlijst voor leerlingen die het zelfvertrouwen, de motivatie en het welbevinden in kaart brengt. De uitkomsten worden op kind- en groepsniveau geanalyseerd. De school is op zoek naar een screeningslijst voor alle leerlingen.

- *planmatige aanpak van de extra ondersteuning: signalering, besprekingen, evaluaties, overdrachten e.d. (bijvoorbeeld a.d.h.v. de één-zorgroute)*

De school heeft een planmatige aanpak voor de extra ondersteuning, de zogenaamde één-zorgroute. Twee keer per jaar heeft de leerkracht en IB-er een groepsbespreking. Aan de orde komt de analyse a.d.h.v. de dwarsdoorsnede, de didactische vorderingen, het behaalde vaardigheidsniveau en de verwachtingen voor de vaardigheidsniveau. Naar aanleiding van deze bespreking wordt het groepsoverzicht bijgewerkt en vervolgens het groepsplan gemaakt. Er wordt vooral naar de analyse en doelen gekeken en niet alleen naar de Cito-uitkomsten. De leerkrachten worden steeds vaardiger in het analyseren, raken hierdoor meer gemotiveerd en zijn beter in staat maatwerk te leveren voor elke leerling. Een leerlingbespreking wordt alleen gedaan op verzoek van de leerkracht. De school hanteert de warme groepsoverdracht. Ouders worden bij de bespreking en evaluatie betrokken wanneer hun kind extra speciale onderwijsbehoeften nodig heeft. De kleuters krijgen twee keer per jaar een rapport, de andere groepen drie keer per jaar. Bij het eerste en tweede rapport worden ouders uitgenodigd voor een 10-minutengesprek.

- *aanwezigheid van protocollen (dyslexie, dyscalculie, medische begeleiding zoals bijv. bij suikerziekte, pesten)*

De school is in het bezit van de volgende protocollen: medische kaarten, medicijnbriefjes, allergieprotocol, gedragsdocument inclusief het pestprotocol, een dyslexie- en hoogbegaafdheidsprotocol. Het dyscalculieprotocol zal aansluiten op de nieuwe rekenmethode met ingang van januari 2016.

- *wat is de rol van de ouders en de mate van betrokkenheid bij:*
  - *het vaststellen van de onderwijsbehoefte van de leerling*
  - *het bepalen van de onderwijsbegeleiding voor de leerling*
  - *het uitvoeren van de onderwijsbegeleiding voor de leerling*
  - *het evalueren van de onderwijsbegeleiding voor de leerling*

Ouders zijn belangrijke partners voor de school om maatwerk te kunnen leveren aan hun kind. Bij de aanmelding van een leerling komen alle ouders op gesprek, krijgen zij een rondleiding door de school en vindt uitwisseling van informatie plaats. De school is erop gericht samen te werken, elkaar te informeren en elkaar adviezen te geven met betrekking tot de ondersteuningsbehoeften. De school stelt zelfs dat goed onderwijs geven zonder de input van ouders onmogelijk is.

Domein 5: de intensiteit en omvang van de samenwerking met anderen in het onderwijs

- *Hoe ziet de samenwerking er uit met de andere scholen waarmee de school haar voedingsgebied deelt? Kent de school de andere scholen, bijvoorbeeld hoe de andere scholen omgaan met extra ondersteuning en hoe zij omgaan met verschillen?*

In het dorp zijn twee andere basisscholen gevestigd. Eén van de scholen maakt net als De Wichelroede deel uit van Stichting Tangent. Er is onderling veel contact. Zij leren van elkaar en bespreken samen wat nodig is voor het dorp.

- *Hoe ziet de samenwerking er uit met de overige reguliere basisscholen binnen Plein013?*

Overleg met de overige reguliere basisscholen is minimaal. Er is een IB-netwerk binnen Plein 013 en een netwerk JRK (jong risico kind). De IB-er werkt vooral vanuit stichtingsniveau.

- *Hoe ziet de samenwerking er uit met de andere scholen binnen het eigen schoolbestuur?*

Binnen de Stichting Tangent zijn er diverse netwerken, zoals het IB-netwerk, het HB-netwerk en de netwerken voor rekenen en taal en een netwerk voor vertrouwenspersonen. De directeuren hebben regelmatig overleg met elkaar. De Stichting heeft een eigen vertrouwenspersoon aangesteld voor de basisscholen.

- *Hoe ziet de samenwerking er uit met de centrale diensten van Plein013?*

Binnen Plein 013 zijn er diverse projecten en voorzieningen beschikbaar voor de leerlingen waar de school gebruik van kan maken. De school is hier tevreden over. De aanstelling van een vaste consulent in een school is een meerwaarde ten opzichte van de vroegere ambulante begeleider die wel eens wisselde van school. De school is minder te spreken over de aanvraag van een arrangement en toelaatbaarheidsverklaring ten behoeve van een leerlingbespreking. Het verzamelen van gegevens volgens de gestelde procedure kost de school veel tijd. Met betrekking tot de bureaucratie is ten opzichte van het aanvragen van een leerlinggebonden financiering in het verleden weinig verandering te merken. De school zou een voorstander zijn voor een proefplaatsing van bepaalde tijd alvorens de leerling definitief op een school te plaatsen.

Vier keer per schooljaar is er een overleg met alle directeuren van de scholen van Plein 013.

- *Hoe ziet de samenwerking er uit met de voor- en vroegschoolse instellingen en met het voortgezet onderwijs?*

Al enkele jaren is de school met Kinderopvang Humanitas een Integraal Kindcentrum aan het inrichten en is daarmee een van de acht pilots van Tilburg. In de school is de BSO, na de grote vakantie zal ook de kinderopvang in het gebouw komen. Onder de schoolleiding is ook PSZ Duimelotje ingericht. Per 1 augustus 2015 is de PSZ omgezet naar een VVE-PSZ. De leidsters zijn daarvoor opgeleid. Eén van de doelen is om de methoden binnen VVE en die van de school op elkaar te laten aansluiten om zodoende een doorgaande ontwikkeling te waarborgen. Er ligt een plan om meerdere voorzieningen binnen de school te brengen. Momenteel is er een consultatiebureau en een muziekschool aanwezig.

De school werkt samen met de organisatie POVO-013. Zij houdt zich o.a. bezig met afspraken die betrekking hebben op de overstap naar het voortgezet onderwijs. Aan het begin van het schooljaar worden bijeenkomsten georganiseerd voor leerlingen van groep 8 en hun ouders. Op een informatie-avond presenteren de VO-scholen zich. Er vindt een warme overdracht plaats tussen de beide scholen. Specifiek voor de scholen van Tangent wegen de resultaten mee voor de aanmelding van LWOO-leerlingen. Gedurende drie jaar is er vanuit het VO een terugkoppeling naar de basisschool. Aan de hand van de resultaten wordt bekeken of de leerling nog op de geadviseerde stroming zit. De Wichelroede ervaart verschil in samenwerking met de VO-scholen. Hoe hoger het opleidingsniveau, des te minder de betrokkenheid is.

- Hoe ziet de samenwerking er uit met de scholen voor sbo en so?

De lijnen tussen de basisschool en het SBO en SO zijn goed en kort, voor zover samenwerking van toepassing is. De intern begeleider en consulent kunnen voor vragen altijd bij hen terecht. De school verwijst leerlingen naar zowel het SBO Mozaïek in Oisterwijk als naar het SBO Noorderlicht in Tilburg Noord.

Opbrengsten van het teamgesprek

Er is een teamgesprek gevoerd aan de hand van stellingen. Deze zijn bewust ambigu geformuleerd om de discussie op te roepen. Collega's hebben op persoonlijke titel hun mening gegeven en deze uitlatingen hoeven niet automatisch overeen te stemmen met het schoolbeleid. In het volgende overzicht is de weging van de argumenten op basis van consensus door de aanwezige collega's weergegeven.

Rangorde	Team
	Door de methodesturing in het onderwijs creëren wij 'buitenbeentjes'.
	De veiligheid in de groep wordt in hoge mate bepaald door leerkrachtvaardigheden.
	Door Passend Onderwijs krijgt de 'gewone' leerling te weinig aandacht.
	Liever klassenverkleining dan extra handen.
	Dankzij Passend Onderwijs worden leerkrachten nog deskundiger.
	Hoe homogener de groep, des te beter de leerprestaties.
	Liever arrangementen op aparte leslocaties, dan arrangementen in de reguliere klas.
	Veel 'zorg'leerlingen op een school schrikt ouders af – dat is geen goede PR.
	Aanmelding is een ding: een leerling kan de school veel geld gaan kosten.
	Ouders hebben geen verstand van onderwijs en daarom kan de school beter bepalen wat een passend onderwijsaanbod is.
	Ik merk niet zoveel van Passend Onderwijs.
Zwak argument	De reistijd voor een leerling mag niet meer zijn dan een half uur heen en een half uur terug.

Afsluitende opmerkingen:

Het team van De Wichelroede is een team met ambities en er is veel expertise in de school. De medewerkers hebben oog voor alle leerlingen en zij zien mogelijkheden om het lesaanbod af te stemmen op de onderwijsbehoeften van de leerlingen.

De aangegeven groeimogelijkheden bieden kansen om meer leerlingen met speciale onderwijsbehoeften onderwijs te kunnen bieden, maar ook om de 'gewone' leerlingen meer aan hun specifieke onderwijsbehoeften aangepast onderwijs te bieden. Of een dergelijke groei wenselijk is, is vanzelfsprekend afhankelijk van de opvattingen van de school, haar schoolbestuur en het samenwerkingsverband waar zij deel van uitmaakt.

De Wichelroede toont zich net als de andere scholen van het samenwerkingsverband een open, gastvrije school die de discussie rond de onderwijsondersteuning naar aanleiding van de ontwikkelingen rond Passend Onderwijs graag aangaat.

Hopelijk ondersteunt dit rapport het team bij deze discussie.

Met dank voor de prettige ontvangst,

Ina Latuputty
Auditor Sardes